

تقریر دفتر استاد سید کاظم مصطفوی «زید عزه العالی» از درس خارج فقه
استاد سید کاظم مصطفوی؛ 1399/10/07

موضوع: احکام اموات/تکفین میت /قطععات کفن

بحث و تحقیق در باره‌ی قطععات کفن

سید طباطبائی یزدی فرمود که قطععات کفن سه تا قطعه می‌باشد: مؤزر، قمیص و ازار که شیخ در کتاب خلاف و محقق حلی در کتاب معتبر ادعای اجماع نموده و صاحب جواهر فرمود نصوص مربوطه در حد استفاضه و متواتر می‌باشد.

مؤزر در لغت به معنای لنگ است و صاحب جواهر به نقل از یک لغت نامه‌ی گفته مؤزر لنگ کوچک می‌باشد (وعن الكنز أن الإزار «لنگ کوچک» [1]) و در نصوص روایی هم تأییداتی داریم؛ از جمله روایت حنان بن سدير که در وسایل باب نه از ابواب آداب حمام حدیث شما 4 آمده: در حمام باید «مؤزر» (لنگ) داشته باشید.

مشهور این است که لنگ باید بین ناف تا زانو را بپوشاند؛ البته فقها هم مثل صاحب حدائق، در حدائق ج 4، ص 16 و محقق ثانی در کتاب جامع المقاصد، ج 1، ص 353 مؤزر را به همین معنا و حدش را هم بیان کرده اند و گفته اند مؤزر که بین سره و رگبه را بپوشاند، متفاهم عرف مشرعه می‌باشد.

شیخ انصاری می‌فرماید: « (مؤزر) بکسر المیم و سکون الهمزة، و هو عندهم كما في الحدائق- ما یستر ما بین السرة و الركبة [2] »

معنا و حدود قطعات کفن در روایات

1- صحیح محمد بن مسلم:

يُكْفَنُ الرَّجُلُ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ - وَ الْمَرْأَةُ إِذَا كَانَتْ عَظِيمَةً فِي خَمْسَةِ - دِرْعٍ وَ مِنْطَقٍ وَ خِمَارٍ وَ لِفَافَتَيْنِ. [3]

2- صحیح حلبی:

كَتَبَ أَبِي فِي وَصِيَّتِهِ أَنْ أَكْفَنَهُ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ [4]

3- معتبره زید شحام:

سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ص بِمِ كُفْنٍ - قَالَ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ ثَوْبَيْنِ صُ حَارِيَّيْنِ وَ بُرْدٍ جَبْرَةٍ. [5]

4- معتبره معاویه بن وهب:

يُكْفَنُ الْمَيِّتُ فِي خَمْسَةِ أَثْوَابٍ - قَمِيصٍ لَا يُزَرُّ عَلَيْهِ - وَ إِزَارٍ وَ خِرْقَةٍ يُعَصَّبُ بِهَا وَ سَرَطُهُ - وَ بُرْدٍ يُلْفُ فِيهِ - وَ عِمَامَةٍ يُعْتَمُّ بِهَا وَ يُلْقَى فَضْلُهَا عَلَى صَدْرِهِ [6]

خرقه و عمامه مستحب است و قمیص و منزر و ازار واجب اند.

هم صاحب جوهر در کتاب جواهر، ج 4، ص 163 و هم شیخ انصاری در کتاب طهارت، ج 302 به این مضمون می‌فرماید: اظهر آن روایتی است که در فقه رضوی آمده: «وقال العالم عليه السلام: يكفن بثلاثة أثواب: لفافة، وقميص، وإزار [7]» که ازار در لغت به معنای منزر می‌باشد.

علامه حلی در کتاب منتهی، ج 1، ص 439 فرموده: «وهذا المنزر واجب عند أكثر علمائنا. [8]

در کتاب خلاف، 1، ص 702 و در کتاب غنیه ص 102 اجماع گفته شده و در روایات هم معنای منزر پوشش بین ناف تا زانو گفته شده است.

لذا سید یزدی هم فرمود: «الأولى المنزر و يجب أن يكون من السرة إلى الركبة و الأفضل من الصدر إلى القدم [9]

پس تا اینجا تعداد قطعات کفن از نظر نصوص و اجماعات بیان شد که نصوص به تعبیر صاحب جوهر در حد استفاضه اند و معنای منزر هم روشن گردید.

در ادامه سید یزدی می‌فرماید: «الثانية القميص و يجب أن يكون من المنكبين إلى نصف الساق و الأفضل إلى القدم [10]

سر شانه‌ها باشد، بحثی در آن وجود ندارد؛ مثلاً در روایات باب 2 و 14 از ابواب تکفین کتاب وسائل، کلمه‌ی قمیص به صورت صریح آمده؛ از جمله در صحیحہ عبد اللہ بن سنان چنین آمده «ثم الكفن قمیص غیر مزرور ولا مکفوف» [11] و در معتبره یونس چنین آمده: «ثم ابسط القمیص علیہ» [12]

پس معنای قمیص پیراهن بلند است که از شانه‌ها تا پایین تر از زانو باشد.

سید یزدی در ادامه می‌فرماید: «الثالثة الإزار و يجب أن يغطي تمام البدن و الأحوط أن يكون في الطول بحيث يمكن أن يشد طرفاه و في العرض بحيث يوضع أحد جانبيه على الآخر و الأحوط أن لا يحسب الزائد على القدر الواجب على الصغار من الورثة و إن أوصى به أن يحسب من الثلث» [13]

ازار در اصطلاح فقها به معنای لفافه است؛ چنانکه فقیه همدانی در مصباح الفقیه، ج 5، ص 227 می‌فرماید: «(وإزار) والمراد منه في المقام هو الثوب الشامل لجميع البدن طولا وعرضا» [14]

در نصوص باب 2 و 14 از ابواب تکفین کتاب وسائل، تعبیر به ازار وجود دارد و در روایت فقه رضوی هم آمده و در بین فقها هم اختلافی وجود ندارد که معنای ازار همان لفافه می‌باشد؛ اختلافی جزئی اگر گفته شده باشد در بعضی از خصوصیات قطعات کفن است که با اجماع و نصوص کنار گذاشته می‌شود و آنچه منصوص است همین سه قطعه می‌باشد با این خصوصیات که ذکر شد.

ازار و مئزر در لغت یک چیز است و در اصطلاح فقها دو چیز شده است که فقیه همدانی به آن اشاره کرده و دو توجیه دارد؛ یکی این که اصطلاح فقهاء است و دیگری این که در مجمع البحرین ازار به معنای لفافه هم به کار رفته است.

پس قطعات واجب کفن سه قطعه اند: مئزر، قمیص و ازار و نباید دوخته شوند و دو چیز از مستحبات می‌باشند: یکی خرقة که مخرجین را با آن ببندند و دیگری عمامه است برای مردان و خمار است برای بانوان که خمار تقریباً همان مقنعه می‌شود.

در ادامه سید یزدی می‌فرماید: «و إن لم يتمكن من ثلاث قطعات يكتفى بالمقدور و إن دار الأمر بين واحدة من الثلاث تجعل إزارا و إن لم يمكن فثوبا و إن لم يمكن إلا مقدار ستر العورة تعين و إن دار بين القبل و الدبر يقدم الأول» [15]

[1] جواهر الكلام، النجفی الجواهری، الشیخ محمد حسن، ج 4، ص 162.

[2] کتاب الطهارة، الشیخ مرتضی الأنصاری، ج 4، ص 300.

[3] وسائل الشیعة، الشیخ الحر العاملی، ج 3، ص 9، أبواب التکفین، باب 2، ح 9، ط آل البيت.

- [4] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج3، ص9، أبواب التكفين، باب2، ح10، ط آل البيت.
- [5] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج3، ص9، أبواب التكفين، باب2، ح11، ط آل البيت.
- [6] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج3، ص10، أبواب التكفين، باب2، ح13، ط آل البيت.
- [7] فقه الرضا، مؤسسة آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، ج1، ص182.
- [8] منتهى المطلب - ط القديمة، العلامة الحلي، ج1، ص439.
- [9] العروة الوثقى، الطباطبائي اليزدي، السيد محمد كاظم، ج1، ص306.
- [10] العروة الوثقى، الطباطبائي اليزدي، السيد محمد كاظم، ج1، ص307.
- [11] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج3، ص8، أبواب التكفين، باب2، ح8، ط آل البيت.
- [12] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج3، ص32، أبواب التكفين، باب14، ح3، ط آل البيت.
- [13] العروة الوثقى، الطباطبائي اليزدي، السيد محمد كاظم، ج1، ص307.
- [14] مصباح الفقيه، الهمداني، آقا رضا، ج5، ص227.
- [15] العروة الوثقى، الطباطبائي اليزدي، السيد محمد كاظم، ج1، ص307.